

НАРАТИВНІ СТРАТЕГІЇ ФІЧЕРА ЯК ІНСТРУМЕНТ ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ З ІНВАЛІДНІСТЮ: РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ПОСТТРАВМАТИЧНОГО ЗРОСТАННЯ

¹Волянська О.О., ²Мельник О.І., ³Чупашко О.І.

¹Український католицький університет, Львів, Україна

²Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького, Україна

³Державне некомерційне товариство "Львівський національний медичний університет імені Короля Данила", Україна

Ключові слова: посттравматичне зростання, фічер, ветерани з інвалідністю, інклюзивність, наративні стратегії, сторітелінг, психосоціальна реабілітація, реінтеграція.

Вступ. Війна в Україні спричинила суттєве зростання кількості військовослужбовців та ветеранів з важкими фізичними пораненнями, ампутаціями та наслідками бойових травм. Важливими аспектами реінтеграції таких людей є психологічне відновлення, пошук нових сенсів життя та подолання стигматизації у суспільстві. Попри наявність меморіальних та аналітичних матеріалів, в українському медіапросторі залишається недостатньо висвітленою тематика посттравматичного зростання (ПТЗ) ветеранів з інвалідністю з життєствердної перспективи. Ефективним інструментом для висвітлення складного внутрішнього досвіду особистості після пережитої важкої травми є жанр фічера (feature), заснований на принципах травма-інформованого сторітелінгу та емпатичного залучення читача, що передбачають повагу до гідності й особистих меж героя, запобігання повторній психологічній травматизації під час збирання та оприлюднення його історії, а також забезпечення його усвідомленої згоди й контролю над розкриттям особистої інформації та способом репрезентації власного досвіду.

Мета дослідження. Визначити потенціал і наративні стратегії медійного жанру фічера як інструменту психосоціальної реабілітації ветеранів з інвалідністю через висвітлення історій їхнього посттравматичного зростання, а також проаналізувати досвід створення та реалізації авторського медійного проекту «Друге дихання» як засобу соціальної інтеграції, психологічної підтримки та формування позитивного суспільного сприйняття ветеранів.

Матеріали та методи. У дослідженні використано комплекс методів: типологічний (для аналізу жанрової специфіки фічера), описовий (для деталізації художніх прийомів та фіксації етапів психологічного відновлення) та метод інтерпретації емпіричних даних. Дослідження спирається на теоретичні концепції Р. Тедескі та Л. Калхуна (концептуалізація ПТЗ), Т. Вулфа, К. Річ, С. Сканлана (поетика та драматургія фічера), а також аналіз публікацій українських та закордонних медіа (*Reporters, NV, Українська правда, Ukrainer, The Guardian, Reuters*). Технічні методи збору матеріалу охоплювали проведення «м'яких» інтерв'ю та включене спостереження у реабілітаційному середовищі. Інтерв'ю слугували засобом делікатного збору особистих історій ветеранів, що давало змогу дослідити їхній досвід відновлення, переосмислення життєвих цінностей, формування нових життєвих перспектив і повернення до активного соціального життя. Проведення інтерв'ю ґрунтувалося на принципах травма-інформованої комунікації, зокрема повазі до гідності й особистих меж співрозмовників, добровільності участі та запобіганні повторній психологічній травматизації.

Результати. Дослідження засвідчило, що фічер має значний потенціал для репрезентації посттравматичного зростання (ПТЗ), оскільки поєднує сценічну побудову (*scene-by-scene construction*), діалогізм, промовистість деталі та сенсорні описи, що забезпечують емоційну залученість аудиторії й глибше розкриття особистого досвіду героїв. Аналіз медійного дискурсу дав змогу окреслити перехід від акцентування травматичного досвіду та його наслідків до висвітлення п'яти ключових сфер ПТЗ: переоцінки життєвих цінностей, усвідомлення внутрішньої сили, поглиблення соціальних зв'язків, відкриття нових життєвих перспектив і духовного переосмислення.

У межах реалізації авторського медійного проєкту «Друге дихання» було створено та опубліковано серію художньо-документальних фічерів із фотосупроводом, присвячених ветеранам із важкими пораненнями та ампутаціями. Практична робота над проєктом охоплювала взаємодію з військовими психологами, розроблення етичних принципів проведення інтерв'ю з людьми, які мають травматичний досвід, відбір героїв, чиї історії демонструють різні шляхи відновлення, та використання мультимедійних візуальних матеріалів для поширення публікацій.

Матеріали проєкту висвітлюють шлях ветеранів від отримання поранення, лікування та протезування до відновлення активної

соціальної, спортивної й професійної діяльності. Важливим наративним принципом є представлення ветерана не лише через досвід травми, а як активного суб'єкта власного життя, здатного формувати нові цілі, відновлювати соціальні зв'язки та реалізовувати особистісний потенціал. У цьому контексті фічер розглядається як засіб комунікаційної підтримки психосоціальної реабілітації, що може сприяти розвитку емпатії, подоланню суспільних стереотипів щодо інвалідності та формуванню інклюзивного сприйняття ветеранів. Отже, практичний досвід реалізації проєкту «Друге дихання» демонструє можливості художньо-документального сторітелінгу для суспільного осмислення досвіду посттравматичного зростання та підтримки соціальної реінтеграції ветеранів.

Висновки.

Жанр фічера володіє високим терапевтичним та соціально-адаптаційним потенціалом, сприяючи перетворенню індивідуального досвіду важкої травми у життєствердні суспільні наративи.

Використання художньо-виражальних засобів фічера (сенсибельність, кінематографізм, діалогізм) дозволяє уникнути стигматизації ветеранів з інвалідністю, нормалізувати сприйняття протезування та інклюзивних просторів у суспільстві.

Практичний досвід реалізації авторського проєкту «Друге дихання» демонструє можливості художньо-документального сторітелінгу для підтримки психосоціальної реабілітації та соціальної реінтеграції ветеранів через поширення історій посттравматичного зростання, розвиток суспільної емпатії та утвердження поваги до гідності й життєвого досвіду героїв.